

UY HAYVONLARINING XULQ-ATVORIDAGI INFANTILIZM

Kushimmatov Jalol Baxram o'g'li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali 4-kurs talabasi

Anatatsiya: *Xulq-atvorning pedomorfizmi zamonaviy seleksiyonerlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanadi, chunki uy hayvonlarining bu xususiyati odamga ularni boshqarishni osonlashtiradi. Binobarin, do'stona (infantil) shaxslar zot bilan naslchilik ishlarida ko'proq foydalaniladi. Inson atrof-muhitning eng muhim elementidir. Hayvonlarning balog'atga etmagan shakllari har doim odamlardan hamdardlik va yordam topadi. Voyaga yetmagan kuchuklarning xatti-harakatlarini o'yin shaklida tez-tez va doimiy rag'batlantirish bilan katta yoshdagi hayvonlarining xatti-harakatlari stereotiplarining rivojlanishi to'xtatiladi, yosh hayvonlar onadan erta sutdan ajratish va tengdoshlaridan ajratib qo'yish hayvonning etuk yoshida infantolitik xatti-harakatlariga sabab bo'ladi.*

Kalit so'zlar: *pedomorfizm, neoteniya, seleksiyoner, infantil, mikroiklim, ontogenez, stereotip, izolyatsiya.*

Kirish: Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganish bo'yicha tadqiqotchilar katta yoshli uy hayvonlari yovvoyi populyatsiyalarda faqat tug'ruqdan keyingi erta rivojlanish davridagi hayvonlarga xos bo'lgan xulq-atvor reaksiyalarini saqlab qolishlarini payqashdi. Ushbu xulosa sut emizuvchilar va qushlarning ko'plab turlarining xatti-harakatlarini kuzatish asosida amalga oshiriladi. Boshqacha qilib aytganda, xonakilashtirish hayvonlarning infantilizatsiyasiga olib keladi. Maxsus adabiyotda ushbu hodisaga murojat qilish uchun boshqa terminologiya ham qo'llaniladi - "pedomorfizm", "neoteniya". Infantilizm umuman ontogenetik rivojlanishga ham, ontogenezning alohida bosqichlarida hayvonlar psixikasining shakllanishiga ham ta'sir qilishi mumkin.

Morfologlarning ta'kidlashicha, yosh bo'rining ba'zi xususiyatlari (qisqartirilgan kuchukcha tumshug'i) bir qator zotlarning uy itlarida genetik jihatdan mustahkamlangan. Zotni yaratish jarayonida seleksionerlar yosh hayvonlarning mushak-skelet tizimining rivojlanmaganligini maqsadli ravishda aniqladilar. Kuchukchaning ko'rinishi uy itlarining zamonaviy kichik zotlarining (bichon, spitz, miniatyura pinscher, miniatyura schnauzer) katta jussali it vakillari uchun xosdir. Taxminlarga ko'ra, erta davrdagi kuchukchalarning tirik vaznining keskin o'sishi (kuchukning tirik vaznining

ikki baravar ko'payishi hayotning birinchi haftasida sodir bo'ladi) it tanasining ayrim qismlari rivojlanishining muddatidan oldin to'xtashiga sabab bo'ladi.

Asosiy qism: Infantilizmning uy hayvonlarining xulq-atvoridagi namoyon bo'lishiga kelsak, ular zotlarni yaratish jarayonida sun'iy tanlash natijasida ham shakllangan. Odam o'zining yonida kamroq tajovuzkor va odamlar bilan muloqotga moyil bo'lgan hayvonlar bo'lishi uchun ataylab shu mezon bo'yicha hayvonlarni tanlagan. Tug'ilgandan keyingi erta davrda yovvoyi hayvonlarning yosh hayvonlari, boshqa turlarning vakillari, shu jumladan odamlar bilan faol aloqada bo'ladi. Yosh hayvonlarning bu sifati inson tomonidan xonakilashtirish jarayonida rag'batlantirildi va mustahkamlandi.

Xulq-atvorning pedomorfizmi zamonaviy seleksiyonerlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanadi, chunki uy hayvonlarining bu xususiyati odamga ularni boshqarishni osonlashtiradi. Shunday qilib, yirik xalqaro hayvonlar ko'rgazmalarida, hatto zotning fenotipik jihatdan taniqli vakillari ham jarima ballari bilan jazolanadi. Binobarin, do'stona (infantil) shaxslar zot bilan naslchilik ishlarida ko'proq foydalaniladi

Ushbu yondashuv, odam hayvonlarga zarur bo'lgan hamma narsani (oziq-ovqat, suv, mikroiklim, jinsiy sheriklar, dushmanlar va kasalliklardan himoya) bilan ta'minlagan sharoitda tajovuzkorlik dushmanlardan, raqobatchilardan va tasodifiy hujumlardan himoya qilish vositasi sifatida oqlanadi.

Uy hayvonlarining xulq-atvoridagi infantilizm sabablari haqida yana bir nuqtai nazar ham ifodalangan. Pedomorfizm - ontogenez jarayonida atrof-muhit ta'sirining natijasidir. Inson atrof-muhitning eng muhim elementidir. Hayvonlarning balog'atga etmagan shakllari har doim odamlardan hamdardlik va yordam topadi. Ko'pchilik o'z kuchukchasi, bolasi yoki mushukchasi bilan o'ynash zavqini rad etadi. Ayrim kishilar katta hayvonlarni o'rgatishga boshlaydi, bu usuldan talab qilinadigan xatti-harakatni ijobiy natijani mustahkamlash, hayvonning e'tiborini o'zgartirish, psixologik ortiqcha kuchlanishdan keyin uni yengillashtirish uchun foydalanadi. Voyaga yetmagan kuchuklarning xatti-harakatlarini o'yin shaklida tez-tez va doimiy rag'batlantirish bilan katta yoshdagi hayvonlarining xatti-harakatlari stereotiplarining rivojlanishi to'xtatiladi.

Infantilizmning mustahkamlanishining yana bir sababi quyidagilardan iborat. Tabiatda yosh hayvonlar ota-onalari va keksa tur hayvonlaridan xatti-harakatlarining ko'plab stereotiplarini oladilar. Izolyatsiyalangan yosh hayvonlar katta hayvonlarning xatti-harakatlarini o'rganish imkoniyatidan mahrum. Voyaga etgan hayvonlarning katta yoshdagi hayvonlar xatti-harakatining stereotiplari yosh hayvonlar xatti-harakatlarining stereotiplarini almashtirmaydi.

Infantilizmning rivojlanishiga hayvonlarni alohida saqlash ham yordam beradi. Turli xil hayvonlar turlari bo'yicha o'tkazilgan ko'plab tajribalar shuni ko'rsatdiki, tug'ruqdan keyingi erta va o'rgatish davrida erkak va urg'ochi hayvonlarni alohida saqlash maymunlar, itlar, echkilar va ko'plab qush turlarining qaytarilmas xatti-harakatlari va umumiy infantilizatsiyasiga olib keladi. Bir qator hayvonlar turlarida jinslarni farqlash va dushmanlarni tan olish qobiliyati hayvon ota-onasi va tengdoshlarning ta'siri ostida shakllanadi. Shu sababli, yosh hayvonlar onadan erta sutdan ajratish va tengdoshlaridan ajratib qo'yish hayvonning etuk yoshida infantolitik xatti-harakatlariga sabab bo'ladi.

Xulosa:

Izolyatsiya qilinib o'rgatilayotgan hayvonlarda agonistik xatti-harakatlarning rivojlanishida namoyon bo'ladi. Hayvonning himoya harakatlariga qobiliyatlari, dominant shaxslarga bo'ysunish qobiliyati buziladi va tajovuzkor harakatlarning adekvatligi ham buziladi. Voyaga etmagan yoshdagi bo'ri kuchuklarini kuzatish shuni ko'rsatadiki, bo'ri yosh hayvonlari nafaqat hujum qilish va ov qilish usullarini o'rgatish uchun ko'p vaqt sarflaydilar.

Bu davrda ular kuchliroq o'rtoqqa bo'ysunishni ham o'rganadilar. Bularning barchasi birgalikda kuchukchaga uning jismoniy va aqliy fazilatlariga mos keladigan paket tuzilishidagi ierarxik pozitsiyani egallashga imkon beradi. Izolyatsiya qilingan kuchukcha o'ramga kiritilganda o'zini noto'g'ri tutadi. Uy itining xulq-atvorining pedomorfizmi turli zotlarning vakillarida har xil darajada namoyon bo'ladi. Shunday qilib, cho'pon zotlarining itlari (cho'pon itlari) yirtqichlarning xatti-harakatlarining stereotiplarini namoyish etadilar, lekin hayvonlarga shikast etkazish uchun qo'ylar, echkilar, sigirlarga hujum qilishdan saqlaydilar. Ularning poda bilan ishi sof kuchukcha o'yini. Infantilizmning bu belgisi, ayniqsa, kolli va sheltiesda yaqqol namoyon bo'ladi. Ushbu zotlarning zamonaviy Podani yirtqichlardan himoya qilish uchun ko'proq yaratilgan zotlar (Kavkaz cho'pon iti, O'rta Osiyo cho'pon iti, Janubiy rus cho'pon iti) kuchukchalarning avlod vakillari tajovuzkor emas va hayvonlarga hech qanday zarar yetkaza olmaydi. xatti-harakatlariga kamroq moyil. Biroq, ularda infantilizm ko'rinishlari ham bor - katta yoshdagi hayvonlarning o'ynoqi xatti-harakati. Itlar va ularning yovvoyi ajdodlari (bo'rilar, koyotlar, shoqollar) xatti-harakatlarini taqqoslash shuni ko'rsatadiki, har qanday zotdagi uy itlari har qanday yoshdagi xatti-harakatlarga ko'proq vaqt ajratadilar. Boshqa hayvonlar turlarining xatti-harakatlaridagi pedomorfizm o'ziga xos ko'rinish va sabablarga ega. Qoramollar, cho'chqalar, parrandalar va baliqlarning ko'pchiligi qisqa umr ko'radi. Hayvonlar erta

yoshda ma'lum tana vazniga yetganda so'yiladi. Ixtisoslashgan zotlarning vakillarida mushak massasi boshqa fiziologik tizimlar, shu jumladan markaziy asab tizimining rivojlanishi tugagunga qadar shakllanadi. Tabiiyki, so'yish yoshiga kelib, hayvonlar infantilizm holatida bo'ladi. Semiruvchi hayvonlarning qisqa umri davomida katta yoshdagi hayvonlar hayvon psixikasini shakllantirishga ulgurmaydi. Shuning uchun, ma'lum hollarda, uy hayvonlarining infantilizmi, ularning xatti-harakati xonakilashtirish jarayoni bilan bog'liq emas, balki normal yosh xususiyatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. В.Н.Зубко и др . « Всё о собаке » , Москва , « Эра » , 1992 год .
2. В.Н.Зубко и др . « Служебное собаководство » , Москва « Патриот » , 1991 год .
3. П.Е.Аанасьев и др . « Служебные собаки на пограничный заста ве » , Москва , « Ирания » , 1993 год .
4. Ж.Н.Острецова , « Оный дрессировщик » , Ленинград , « Детская литература » , 1976 год .
5. Н.А.Маркаиов , « ОХотниъи собаки » , Тошкент , « Мехнат » , 1990 год .
6. Р.А.Хасанова , « Декаративные водство » , Ташкент , « Мех нат » , 1990 год .
7. В.Тагура , « Наркомания тонкости , Хитрости и секрети » , Москва , Новый издательский дом » 2004 год .
8. В.В.Дунаевский , В.Д.Стяккин . « Наркомания и токсномания Москва , « Медицина » , 1991 г .